

СУДОУСТРІЙ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

УДК 347.965

DOI <https://doi.org/10.32838/2707-0581/2020.1/33>

Джабурія О.О.

Національний університет «Одеська юридична академія»

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПОНЯТТЯ Й ОЗНАКИ

Стаття присвячена комплексному дослідженню питання «організаційні форми адвокатської діяльності» й формуванню його наукового визначення, притаманних йому ознак. Проаналізовано наукові положення щодо поняття організаційних форми в інших сферах наукових досліджень, підходи, що застосовуються в цих дослідженнях.

Обумовлено, що поняття організаційної (організаційно-правової) форми є міжгалузевим поняттям, яке притаманне багатьом галузям права та законодавства. Зроблено висновок щодо відсутності єдиного підходу в правовій науці та законодавстві до поняття організаційної (організаційно-правової форми), а також того об'єкта, який може характеризуватися організаційною (організаційно-правовою) формою. Відсутнє чітке розуміння поняття організаційної форми адвокатської діяльності й у науці про адвокатуру.

Визначено, що в процесі надання правової допомоги виникає не одне якесь комплексне правовідношення, а ціла сукупність (система) правовідносин, пов'язаних між собою. Суб'єктами цих правовідносин є не лише адвокат (адвокатське бюро чи адвокатське об'єднання) і клієнт, а й багато інших суб'єктів, які вступають у відносини за участі адвоката й адвокатських бюро (адвокатських об'єднань) у процесі організації останніми своєї адвокатської діяльності. Зазначене призводить до висновку, що поняття організаційно-правової форми адвокатської діяльності необхідно розглядати через систему правовідносин.

Проаналізовано також співвідношення понять «організаційні форми адвокатської діяльності» й «організаційно-правові форми». Зроблено висновок, що організаційна форма адвокатської діяльності є значно ширшим поняттям, яке включає в себе й організаційно-правові форми цієї діяльності.

Сформульовано наукове визначення поняття організаційної форми адвокатської діяльності, під яким розуміється система урегульованих у законодавстві правовідносин за участі спеціально визначених суб'єктів, які виникають у процесі організації адвокатами своєї адвокатської діяльності, зокрема відносини в підсистемі «засновників/учасників» юридичних осіб, які створюються ними з метою здійснення адвокатської діяльності, реєстрації індивідуальної адвокатської діяльності як самостійної професійної діяльності, особливостей їх оподаткування, припинення цих юридичних осіб чи діяльності тощо.

Особливості поняття організаційної форми адвокатської діяльності виявляються в таких ознаках: 1) організаційна форма адвокатської діяльності є стороною правовідносин із забезпечення адвокатської діяльності; 2) організаційна форма є стороною договору про надання правової допомоги; 3) організаційна форма є стороною податкових правовідносин; 4) виникнення та припинення організаційної форми адвокатської діяльності пов'язані з реєстраційними правовідносинами.

Ключові слова: адвокатська діяльність, організаційна форма, організаційно-правова форма, адвокатське об'єднання, індивідуальна адвокатська діяльність, адвокатське бюро, правова допомога.

Постановка проблеми. Досить вагоме значення в аспекті організації адвокатом своєї адвокатської діяльності належить організаційній формі адвокатської діяльності. Від правильного її

обрання досить часто залежить успішність адвоката безпосередньо й у процесі надання клієнту правової допомоги. Через це положення законодавства про адвокатуру повинні належним чином

урегулювати організаційні форми адвокатської діяльності, а основою нормативного регулювання мають бути концептуальні наукові положення щодо сутності поняття організаційної форми адвокатської діяльності, кола її ознак.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти поняття «організаційні форми адвокатської діяльності» досліджувалися Н.М. Бакаянвою, Т.В. Варфоломеевою, Т.Б. Вільчик, С.В. Гончаренком, С.О. Іваницьким, А.В. Іванцовою, В.В. Заборовським, Н.О. Обловацькою, Д.П. Фіолевським та іншими, наукові доробки яких є основою вивчення відповідної тематики. Однак комплексного дослідження поняття «організаційні форми адвокатської діяльності» задля формулювання його визначення не здійснено.

Постановка завдання. Отже, метою статті є комплексне дослідження питання «організаційні форми адвокатської діяльності» й формування його наукового визначення, притаманних цьому поняттю ознак.

Виклад основного матеріалу дослідження. Чинне законодавство про адвокатуру визначає три організаційні форми адвокатської діяльності: індивідуальну адвокатську діяльність, адвокатське бюро та адвокатське об'єднання. Історично регулюванню питання організаційних форм адвокатської діяльності в Україні приділялася значна увага [1].

Як цілком обґрунтовано зазначає Н.М. Бакаянова, законодавство про адвокатуру не містить поняття організаційної (організаційно-правової) форми адвокатської діяльності, а у праві питання організаційно-правової форми використовується, зокрема, стосовно господарської діяльності чи щодо організаційно-правової форми юридичної особи [2, с. 102]. Загалом із таким твердженням необхідно погодитися.

З аналізу законодавства, на наш погляд, убагацьється, що поняття організаційної (організаційно-правової) форми є міжгалузевим поняттям, яке притаманне багатьом галузям права та законодавства. Воно є і поняттям цивільного права (ст. ст. 83, 89, 90 Цивільного кодексу України (далі – ЦК), і поняттям господарського права (ст. ст. 120, 336 Господарського кодексу України (далі – ГК)), і поняттям законодавства про адвокатуру (ст. 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність») тощо. Дискусійним виглядає це поняття й у правовій науці.

Так, наприклад, Д.В. Задихайло визначає організаційно-правову форму як комплексну пра-

вову характеристику відносин, що виникають із приводу створення, функціонування й ліквідації юридичної особи, включає в себе такі параметри, як характер взаємовідносин між засновниками в процесі створення й управління організацією; правовий режим майна, закріпленого за організацією, характер майнової відповідальності засновників по зобов'язаннях заснованою ними організацією тощо [3, с. 243]. Натомість І.С. Шиткіна поняття організаційно-правової форми юридичної особи визначає фактично через критерії, які її характеризують, а саме: особливості формування її майна; організаційну структуру; взаємовідносини з учасниками й учасників один із одним; відповідальність учасників перед юридичною особою та юридичної особи перед його учасниками та іншими суб'єктами підприємницького обігу [4, с. 162–163]. Н.О. Саниахметова ж указує, що організаційно-правова форма є визначальною для характеристики об'єкта прав, обов'язків, меж відповідальності конкретного суб'єкта підприємницької діяльності [5, с. 185–186].

Крім того, якщо ми проаналізуємо законодавство та правову літературу щодо поняття організаційних (організаційно-правових) форм, то помітимо, що досить часто в ній мова йде як про організаційні (організаційно-правові) форми тієї чи іншої насамперед юридичної діяльності чи тих чи інших процесів (крім власне організаційно-правових форм адвокатської діяльності зустрічаємо, наприклад, й організаційні форми підприємництва [6] та організаційно-правові форми соціального забезпечення [7] тощо), так і про організаційно-правові форми суб'єкта тієї чи іншої діяльності (наприклад, організаційно-правові форми підприємств [8], юридичних осіб (ст. 83 ЦК), фінансових установ [9] організаційні форми діяльності органів місцевого самоврядування [10] тощо).

У зв'язку з цим можна зробити висновок щодо відсутності єдиного підходу у правовій науці та законодавстві до поняття організаційної (організаційно-правової) форми того об'єкта, який може характеризуватися організаційною (організаційно-правовою) формою, складником зазначеного правового поняття.

Відсутнє чітке розуміння поняття організаційної форми адвокатської діяльності й у адвокатології. Науковці, які досліджують зазначені вище відносини, не приділяють належної уваги питанню визначення поняття організаційної форми адвокатської діяльності.

Так, наприклад, Д.П. Фіолевський, аналізуючи питання організації адвокатури, окреслені нами відносини досліджує через поняття «форми здійснення адвокатської діяльності», однак не надаючи визначення того, що він розуміє під цим поняттям [11, с. 321]. Аналогічно не надає визначенню цього поняття й О.В. Синеокий [12, с. 119]. М.В. Руденко в статті «Організаційні форми адвокатської діяльності у країнах Європи (Німеччина, Швеція, Австрія)» фактично під поняттям організаційних форм адвокатської діяльності розуміє органи самоврядування в адвокатурі [13, с. 168–174], а не в тому значенні, у якому принаймні це поняття розуміється в законодавстві про адвокатуру.

Частина 3 ст. 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначає, що адвокат може здійснювати адвокатську діяльність індивідуально або в організаційно-правових формах адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання (організаційні форми адвокатської діяльності). Отже, попри те що Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначає організаційні (організаційно-правові) форми саме адвокатської діяльності, поміж тим він убачає їх сутність в особливостях суб'єктів правовідносин, що виникають у сфері цієї діяльності. Аналогічний підхід стосовно організаційних форм юридичної діяльності як характеристик суб'єкту висловлено й у правовій науці. Так, зокрема, аналізуючи організаційні форми юридичної діяльності загалом, С.Д. Гусарев зазначив, що це реальні інституції, установи, органи, філії, регіональні представництва, а разом із ними приміщення, персонал, конкретна територія, тобто низка параметрів інституційного характеру, що розглядаються як необхідні формалізовані атрибути діяльності. Законодавець оперує термінами: «система органів», «підрозділи», «організація», «установа», «з'їзд», «бюро», «контора», «об'єднання», «спілка», «асоціація», які в реальній дійсності є зовнішнім проявом змісту – формою діяльності в її організаційному аспекті [14, с. 106]. Однак, як влучно підмітила Н.М. Бакаянова, зазначені С.Д. Гусаревим терміни хоча й характеризують організацію юридичної діяльності, проте більше відображають вид суб'єкта цієї діяльності, його організаційно-правову форму або ж навіть форму саме організації цієї діяльності, а не змісту діяльності як об'єкта загалом [15, с. 136].

Необхідно погодитися з Н.М. Бакаяною й у тому, що з ч. 3 ст. 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» впливає, що поняття організаційних (організаційно-право-

вих) форм адвокатської діяльності лежить у площині видів суб'єктів (адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання) цієї діяльності [15, с. 134]. Отже, сутність організаційної форми адвокатської діяльності в тому значенні, у якому розуміє його законодавство про адвокатуру, варто шукати в характеристиці суб'єктів тих правовідносин, що виникають у сфері надання правової допомоги. Причому, як убачається, це стосується насамперед суб'єктного складу правовідносин на стороні іншій, ніж клієнт, і стосовно тих аспектів, які не стосуються правової допомоги, що надається клієнту по суті, а тих аспектів, які є організаційними за своїм змістом. Задля цього проаналізуємо специфіку правовідносин, які виникають у сфері адвокатури у зв'язку з організацією надання правової допомоги фізичним і юридичним особам чи державі.

Аналізуючи правовідносини у сфері адвокатської діяльності та їх суб'єктний склад, доходимо висновку, що тут виникає не одне якесь комплексне правовідношення з приводу надання правової допомоги, а ціла сукупність (система) правовідносин, пов'язаних між собою. Причому суб'єктами цих правовідносин є не лише адвокат (адвокатське бюро чи адвокатське об'єднання) та клієнт, а й багато інших суб'єктів, які вступають у відносини за участі адвоката та адвокатських бюро (адвокатських об'єднань) у процесі організації останніми своєї адвокатської діяльності.

Насамперед загальновідомо, що основним і єдиним суб'єктом із безпосереднього надання правової допомоги є адвокат; саме адвокат, а ніякі інші суб'єкти у сфері адвокатури надає правову допомогу клієнту. Поміж тим, істотною особливістю цих правовідносин також є те, що досить часто стороною відносин, у яких оформляється домовленість із клієнтом щодо надання такої правової допомоги, адвокат не є. Клієнт може домовлятися та підписувати договір про надання правової допомоги також і з адвокатським бюро й адвокатським об'єднанням, і саме, вони згідно з положеннями ст. ст. 14, 15 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», є стороною договору про надання правової допомоги. Отже, правовідносини з надання правової допомоги, по суті, опосередковуються й організаційними правовідносинами за участі адвокатських бюро та адвокатських об'єднань. Крім того, за таких умов убачається існування й ще однієї групи організаційних правовідносин, які виникають між самими адвокатськими бюро та адвокатськими об'єднаннями як сторони договору

про надання правової допомоги та адвоката, що її надає. Через це, наприклад, виникає цілком обґрунтоване питання щодо того, якими є ці відносини й на чому вони ґрунтуються.

Крім того, у процесі організації адвокатської діяльності виникає й низка інших правовідносин.

Так, такі відносини виникають між самими адвокатами в процесі організації ними своєї адвокатської діяльності, якщо вони вирішили здійснювати адвокатську діяльність на колективному рівні. У такому разі необхідно здійснити дії щодо реєстрації ними такого колективного суб'єкта, створення матеріальної основи майбутньої діяльності за рахунок майнових внесків, досягнення домовленості щодо розподілу доходів від адвокатської діяльності тощо. Реєстраційні відносини виникають і з приводу реєстрації адвокатом одноособово адвокатського бюро. Крім того, не потрібно забувати, що доходи, отримані суб'єктами надання правової допомоги в адвокатських відносинах, як і будь-які інші доходи, підлягають оподаткуванню. У визначених законом випадках на ці доходи нараховуються й інші обов'язкові платежі окрім податків. Це об'єктивно вимагає участі в цих відносинах фіскальних органів, а особливості оподаткування відповідної діяльності залежить від багатьох аспектів, пов'язаних насамперед з організацією адвокатської діяльності. Існує й інша низка організаційних відносин. Усі ці організаційні відносини, урешті-решт, різняться й залежать від особливостей тих аспектів, що обрані адвокатами.

Усе зазначене вище нашою думкою, що задля належного дослідження організаційно-правових форм адвокатської діяльності найбільш прийнятним є висловлений у науці підхід щодо загального розуміння організаційно-правової форми як системи правовідносин, які виникають між окремими визначеними суб'єктами, або ж їх комплексної характеристики [3, с. 152; 16, с. 10]. Так, К.О. Кочергіна, аналізуючи організаційно-правові форми підприємницьких товариств, указала, що розглядає організаційно-правову форму як систему урегульованих у законодавстві трьох типів відносин, а саме: відносин, що виникають усередині підсистеми «засновників/учасників» між її системно-структурними елементами – засновниками/учасниками з приводу створення, функціонування та припинення господарського товариства як організації; відносин, що виникають усередині підсистеми «юридична особа» з приводу взаємодії її структурних елементів – правоздатність, правовий режим майна,

порядок управління; відносин, що виникають між названими підсистемами з приводу функціонування та припинення господарського товариства як юридичної особи, включаючи межі й порядок відповідальності [16, с. 10]. Такий підхід виглядає правильним і логічним. Саме за такого підходу питання видових характеристик організаційних форм можуть бути досліджені найбільш повно.

Однак для нас також є очевидно те, що стосовно організаційних форм адвокатської діяльності обмежувати це поняття тільки тими відносинами, які зазначені К.О. Кочергіною, є недоцільно. Дійсно, саме в межах площини організаційних форм адвокатської діяльності лежать відносини, що виникають усередині підсистеми «засновників/учасників» адвокатського утворення між його системно-структурними елементами, а саме адвокатами як засновниками/учасниками, з приводу створення, функціонування та припинення адвокатського утворення як організації. Такими відносинами є й відносини, що виникають усередині підсистеми адвокатських утворень як юридичних осіб з приводу взаємодії їх структурних елементів – правоздатності, правового режиму майна, порядку управління. Цими ж відносинами є й відносини, що виникають між названими підсистемами з приводу функціонування та припинення адвокатського утворення як юридичної особи, включаючи межі й порядок відповідальності.

Однак, окрім цих відносин, саме в межах організаційних форм адвокатської діяльності необхідно розглядати й відносини стосовно такої форми адвокатської діяльності, як індивідуальна адвокатська діяльність. Ця організаційна форма адвокатської діяльності не передбачає відносин участі в ній декількох адвокатів, а здійснюється на індивідуальному рівні. Вона не передбачає також необхідності створення адвокатського утворення як юридичної особи. Відповідно, у ній не виникають ті відносини, що є характерними для організаційної форми адвокатської діяльності, яка характеризується колективністю. Крім того, і це важливо для характеристики всіх організаційних форм адвокатської діяльності, обов'язково в межах цих форм потрібно досліджувати й питання оподаткування адвокатської діяльності, яке є надзвичайно актуальним для адвокатури.

Ще одним питанням, що підлягає встановленню нами задля належного надання визначення поняття організаційних форм адвокатської діяльності й категорійного апарату, який можна використовувати в такому дослідженні, є співвідношення застосованих у законодавстві про адвокатуру

понять «організаційні форми адвокатської діяльності» та «організаційно-правові форми». Під час аналізу правової літератури вбачається, що ці поняття в науці як отожднюються, так і різняться.

Так, наприклад, З.С. Варналій розмежовує зазначені поняття. Під час розгляду питання про організаційні форми підприємництва він зазначає, що форми організації підприємництва характеризують, як саме підприємці організують власну справу, як вони взаємодіють один із одним, з органами державної влади та з іншими учасниками підприємницької діяльності. *Форми організації підприємницької діяльності, що визначені юридично, називаються організаційно-правовими формами підприємництва* (виділено нами – О. Д.) [17, с. 124].

На наш погляд, принаймні з погляду законодавства про адвокатуру отожднювати поняття організаційно-правової форми та організаційної форми адвокатської діяльності підстав немає.

Буквальний аналіз ч. 3 ст. 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» свідчить про те, що індивідуальна адвокатська діяльність виведена за межі поняття організаційно-правової форми, оскільки остання стосується лише адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання. Водночас з індивідуальною адвокатською діяльністю організаційно-правові форми адвокатського бюро та адвокатського об'єднання становлять організаційні форми адвокатської діяльності. Отже, що стосується юридичної особи як організаційного суб'єкта з надання правової допомоги, то закон уживає поняття організаційно-правової форми, а що стосується всіх організаційних форм діяльності, як тих, що є юридичними особами, так і тих, що є фізичними особами, закон уживає поняття організаційної форми адвокатської діяльності. За такого підходу організаційна форма адвокатської діяльності є значно ширшим поняттям, яке, зокрема, включає в себе й організаційно-правові форми цієї діяльності.

Н.М. Бакаянова вважає, що під час дослідження питань організації адвокатської діяльності необхідно вести мову не про «організаційні форми адвокатської діяльності» або «форми здійснення адвокатської діяльності», а принаймні про «форми організації адвокатської діяльності». Таке поняття матиме більш правильне змістове навантаження, ґрунтовно та адекватно відобразить ті характеристики, які властиві саме наявним в адвокатурі організаційно-правовим формам [15, с. 136]. Підставою цього, на її думку, є те, що формою будь-якої юридичної діяльності є ті дії, які вчи-

няє цей суб'єкт [15, с. 135–136]. На наш погляд, безумовно, з таким твердженням Н.М. Бакаянкової необхідно погодитися.

Дійсно, як випливає з наведеного нами вище, організаційно-правова форма адвокатської діяльності, по суті, є не формою діяльності, а формою суб'єкта, причому не того, який безпосередньо здійснює адвокатську діяльність (адвоката), а того, який організовує цю діяльність. У межах цієї форми фактично врегульовуються правові питання щодо укладення договору з клієнтом, відбувається забезпечення адвоката робочим місцем, сплата податків, отриманих з адвокатської діяльності тощо. У зв'язку з цим і мову треба вести не про форми, бодай організаційні, саме адвокатської діяльності, а про форми організації цієї діяльності.

Однак не можемо не вказати, що як і поняття «організаційні форми адвокатської діяльності» («форми здійснення адвокатської діяльності»), так і поняття «форми організації адвокатської діяльності», як і будь-які інші поняття, є досить умовними та залежить від того, що той чи інший дослідник чи законодавство в них вкладає. Поняття «форма організації адвокатської діяльності» також не є лексично досконалим. Його цілком логічно можна розглядати як у значенні традиційних організаційних форм адвокатської діяльності, як про те зазначає Н.М. Бакаянова, так і вказати на недоліки такого застосування, наприклад, пов'язані з тим, що в його буквальному значенні можна вести мову лише про організацію адвокатської діяльності адвоката як фізичної особи й непристосованість цього поняття до юридичних осіб.

Ураховуючи наведене, вважаємо, що організаційними формами адвокатської діяльності є система урегульованих у законодавстві правовідносин за участі спеціально визначених суб'єктів, які виникають у процесі організації адвокатами своєї адвокатської діяльності, зокрема відносини в підсистемі «засновників/учасників» юридичних осіб, які створюються ними з метою здійснення адвокатської діяльності, реєстрації індивідуальної адвокатської діяльності як самостійної професійної діяльності, особливостей їх оподаткування, припинення цих юридичних осіб чи діяльності тощо.

На наш погляд, характеристики організаційної форми адвокатської діяльності найбільш повно окреслені в таких її ознаках:

1. Організаційна форма адвокатської діяльності є стороною правовідносин із забезпечення

адвокатської діяльності. Функціональне призначення організаційної форми адвокатської діяльності полягає не в безпосередньому наданні правової допомоги клієнту, що є функцією адвоката, а в забезпеченні цієї діяльності. Організаційна форма адвокатської діяльності хоча й безпосередньо пов'язана з адвокатом як єдиним суб'єктом здійснення адвокатської діяльності з надання правової допомоги, однак не ототожнюється з ним. Отже, виходячи з положень законодавства про адвокатуру, убачається, що завдання організаційної форми адвокатської діяльності як правової категорії полягає в тому, щоб визначити суб'єкта, який організовує адвокатську діяльність, що її здійснює адвокат, у зовнішніх відносинах з іншими суб'єктами, які й опосередковують цю діяльність.

2. Організаційна форма є стороною договору про надання правової допомоги. Зазначена ознака найбільш повно характеризує сутність організаційної форми адвокатської діяльності в практичній площині. Досить важливим для розуміння цієї сутності є розуміння того, що саме організаційна форма адвокатської діяльності є сутністю сторони з укладення договору про надання правової допомоги. Саме організаційна форма адвокатської діяльності повинна бути і є такою стороною. Адвокат, який перебуває у відносинах членства чи трудових відносинах з організаційною формою адвокатською діяльністю, відповідно до чинного законодавства, не укладає жодних договорів із клієнтом, не несе перед ним жодних зобов'язань у межах цих договорів, крім власне тих зобов'язань, що обумовлені його статусом як адвоката й впливають із законодавства про адвокатуру.

3. Організаційна форма є стороною податкових правовідносин. Безпосередньо обов'язок по сплаті податків із тих доходів, які отримані внаслідок здійснення адвокатської діяльності, поклада-

ється не на адвоката як безпосереднього суб'єкта з надання правової допомоги, а на організаційну форму адвокатської діяльності.

4. Виникнення та припинення організаційної форми адвокатської діяльності хоча й пов'язане з набуттям особою права на здійснення адвокатської діяльності, але не ототожнюється з ним. Безпосереднє виникнення та припинення організаційної форми адвокатської діяльності пов'язане реєстраційними правовідносинами, а саме з реєстрацією індивідуальної адвокатської діяльності як незалежної професійної діяльності, реєстрацією адвокатських бюро та адвокатського об'єднання як юридичних осіб, реєстрацією в податкових органах тощо.

Зазначені ознаки взаємопов'язані між собою та повністю окреслюють сутність організаційної форми адвокатської діяльності.

Висновки. Організаційними формами адвокатської діяльності є система урегульованих у законодавстві правовідносин за участі спеціально визначених суб'єктів, які виникають у процесі організації адвокатами своєї адвокатської діяльності, зокрема відносини в підсистемі «засновників/учасників» юридичних осіб, які створюються ними з метою здійснення адвокатської діяльності, реєстрації індивідуальної адвокатської діяльності як самостійної професійної діяльності, особливостей їх оподаткування, припинення цих юридичних осіб чи діяльності тощо.

Особливості поняття організаційної форми адвокатської діяльності виявляються в таких ознаках: 1) організаційна форма адвокатської діяльності є стороною правовідносин із забезпечення адвокатської діяльності; 2) організаційна форма є стороною договору про надання правової допомоги; 3) організаційна форма є стороною податкових правовідносин; 4) виникнення та припинення організаційної форми адвокатської діяльності пов'язане з реєстраційними правовідносинами.

Список літератури:

1. Варфоломеева Т.В., Святоцький О.Д., Кульчицький В.С. Історія адвокатури України. Київ : Либідь, 1992. 120 с.
2. Бакаянова Н.М. Основи адвокатури України: функціональні та організаційні аспекти : монографія. Одеса: Юридична література, 2017. 356 с.
3. Господарське право : підручник / за заг. ред. Д.В. Задихайла, В.М. Пашкова. Харків : Право, 2012. 696 с.
4. Корпоративное право: учебный курс : учебник / отв. ред. И.С. Шиткина. Москва : КНОРУС, 2011. 1120 с.
5. Санахметова Н.О. Підприємницьке право: Суб'єкти підприємництва. Кредитування. Оренда. Лізинг. Зовнішньоекономічна діяльність. Антимонопольне законодавство. Захист від недобросовісної конкуренції. Реклама : навчальний посібник. Київ : А.С.К., 2002. 704 с.
6. Зима Б. Організаційні форми господарювання та підприємництва в Україні : структурнологічний навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів III та IV рівнів акредитації. Полтава, 2005. 271 с.

7. Шумна Л.П. Організаційно-правові форми соціального забезпечення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2014. Вип. 24. Т. 2. С. 205–208.
8. Селіверстова Л.С. Організаційно-правові форми підприємств в системі корпоративного управління. *Економіка та держава*. 2010. № 1. С. 32–34.
9. Борисов І.В. Організаційно-правова форма фінансових установ як правовий механізм узгодження економіко-правових інтересів основних учасників ринку фінансових послуг. *Право та інновації*. 2016. № 4. С. 61–67.
10. Шпак Ю.А. Поняття та види організаційних форм діяльності органів місцевого самоврядування. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2013. Вип. 5. С. 58–62.
11. Фіолевський Д.П. Адвокатура : підручник. 3-тє вид., випр. і допов. Київ : Алерта, 2014. 624 с.
12. Синеекий О.В. Адвокатура как институт правовой помощи и защиты: новый курс адвокатского права и адвокатской криминалистики : учебное пособие. 2-е изд., испр. и доп. Харьков : Право, 2012. 520 с.
13. Руденко М.В. Організаційні форми адвокатської діяльності у країнах Європи (Німеччина, Швеція, Австрія). *Форум права*. 2016. № 2. С. 168–174.
14. Гусарєв С.Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти. Київ : Знання, 2005. 375 с.
15. Бакаянова Н. М. Функціональні та організаційні основи адвокатури України : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.10. Одеса, 2017. 395 с.
16. Кочергіна К.О. Зміст організаційно-правових форм підприємницьких товариств: інтереси, функції, правові засоби : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Харків, 2005. 23 с.
17. Варналій З.С., Сизоненко В.О. Основи підприємницької діяльності : підручник для учнів 10–11 кл. загальноосвіт. шкіл, ліцеїв та гімназій. Київ : Знання України, 2003. 404 с.

Dzhaburiiia O.O. ORGANIZATIONAL FORMS OF ADVOCACY: CONCEPTS AND SIGNS

The article is devoted to a comprehensive study of the issue of “organizational forms of advocacy” and the formation of its scientific definition, inherent characteristics. The scientific provisions on the notion of organizational form in other fields of scientific research are analyzed, as well as the approaches used in these studies.

It is stipulated that the concept of organizational (legal form) is a cross-sectoral concept, which is inherent in many branches of law and law. It is concluded that there is no uniform approach in legal science and legislation to the concept of organizational (organizational-legal form), as well as that object, which may be characterized by organizational (organizational-legal) form. There is no clear understanding of the concept of organizational form of advocacy and the science of advocacy.

It is determined that the process of providing legal assistance does not result in one or more complex legal relationships, but a whole set (system) of interrelated relationships. The subjects of these legal relationships are not only the lawyer (law firm or law firm) and the client, but also many other entities that enter into the relationship with the lawyer and the law firms (law firms) in the process of organizing their own advocacy. This leads to the conclusion that the concept of organizational and legal form of advocacy should be considered through the legal system.

The relation between the terms “organizational forms of advocacy” and “organizational and legal forms” is also analyzed. It is concluded that the organizational form of advocacy is a much broader concept, which includes the organizational and legal forms of this activity.

The scientific definition of the concept of organizational form of legal activity is formulated, which means the system of legal relations regulated in the law with the participation of specially defined entities that arise in the process of organization by their lawyers of their legal activity, in particular, the relations in the subsystem of “founders/participants” of legal entities that are created by them for the purpose of attorneys’ activity, registration of individual lawyer’s activity as independent professional activity, peculiarities of their tax cessation, termination of these entities or activities, etc.

Features of the concept of organizational form of advocacy are manifested in the following features: 1) organizational form of advocacy is a party to the legal relationship to ensure advocacy; 2) the organizational form is a party to the legal aid agreement; 3) the organizational form is a party to tax relations; 4) the emergence and termination of the organizational form of advocacy is associated with the legal relationship.

Key words: *advocacy, organizational form, organizational and legal form, law association, individual advocacy, law office, legal assistance.*